

УДК 339.972: 331.556.4

Олена БУДЯКОВА

*к.е.н., доцент, доцент кафедри смарт-економіки
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

Карина СЛОБОДЯНЮК

*магістрант кафедри смарт-економіки
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

ВОЄННІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Воєнні міграційні процеси в Україні набули безпрецедентного масштабу, що суттєво вплинуло на соціально-економічну ситуацію в країні та на міжнародні економічні відносини. Повномасштабна збройна агресія з боку російської федерації спричинила значні переміщення населення як у межах країни, так і за її кордонами.

За інформацією міжнародних організацій, понад 7,8 млн українців були змушені залишити свої домівки, а майже 8 млн стали внутрішньо переміщеними особами. Ці процеси призвели до демографічних змін, зокрема до скорочення чисельності молодого населення та жінок працездатного віку, що створює довгострокові виклики для економіки [1].

Серед основних соціально-економічних чинників, що зумовлюють масштабну міграцію, можна виокремити руйнування інфраструктури, зменшення кількості робочих місць, падіння рівня доходів та загальну нестабільність. Окрім цього, масове переміщення населення вимагає перегляду державної політики, зокрема щодо адаптації внутрішньо переміщених осіб, забезпечення їхнього доступу до працевлаштування та соціальних послуг. В умовах війни особливу увагу слід приділити розробці дієвих механізмів підтримки таких громадян, а також розробці стратегій, що сприятимуть поверненню українців, які тимчасово перебувають за кордоном [1].

Масштабні воєнні міграційні процеси також впливають на економічну стабільність та економічну безпеку України. Зменшення чисельності працездатного населення спричиняє дефіцит робочої сили, що створює додаткові перешкоди для економічного відновлення. У свою чергу, значне збільшення внутрішньо переміщених осіб підвищує навантаження на місцеві бюджети та соціальну сферу. У цих умовах необхідним є врахування соціально-економічних чинників під час розробки комплексної політики, спрямованої на мінімізацію негативних наслідків міграції та забезпечення сталого розвитку країни.

З моменту початку повномасштабного вторгнення росії понад 14 млн українців, що становить близько третини населення країни, змушені були покинути свої домівки. З них понад 6,5 млн наразі перебувають за кордоном у статусі біженців, а приблизно 3,7 млн залишаються переміщеними особами в межах України згідно з даними Міжнародної організації з міграції ООН [2].

Попри безпекові загрози, станом на 22 лютого 2024 року понад 4,5 млн українців повернулися до місць постійного проживання. Водночас, за результатами дослідження [3] у

разі загострення бойових дій 18% можуть прийняти рішення про тимчасовий виїзд за кордон.

Серед основних мотивів міграції українців, що були вказані у дослідженні, переважає відсутність можливостей для самореалізації та розвитку, про що зазначили 30,5% респондентів. Серед інших чинників були вказані загроза життю через ведення бойових дій, недостатній рівень державної соціальної підтримки, а також прагнення залишатися поруч із рідними (рис. 1).

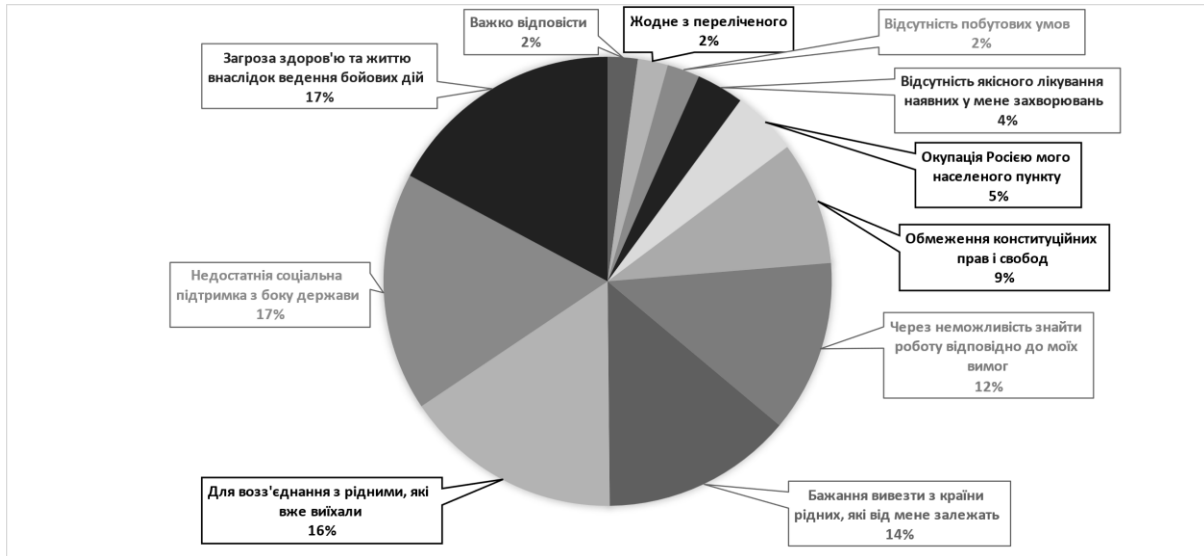

Рис. 1. Причини виїзду українців за кордон у 2024 році

Джерело: складено автором за даними [3]

Близько 443 тис. українців не повернулися з-за кордону у 2024 році. Згідно зі статистикою, це 2% від усіх, хто виїжджав з країни торік. А кількість випадків, коли українці не поверталися, зросла в 3,3 рази. Для порівняння, у 2023 році різниця між ними була 134 тис. людей (рис. 2).

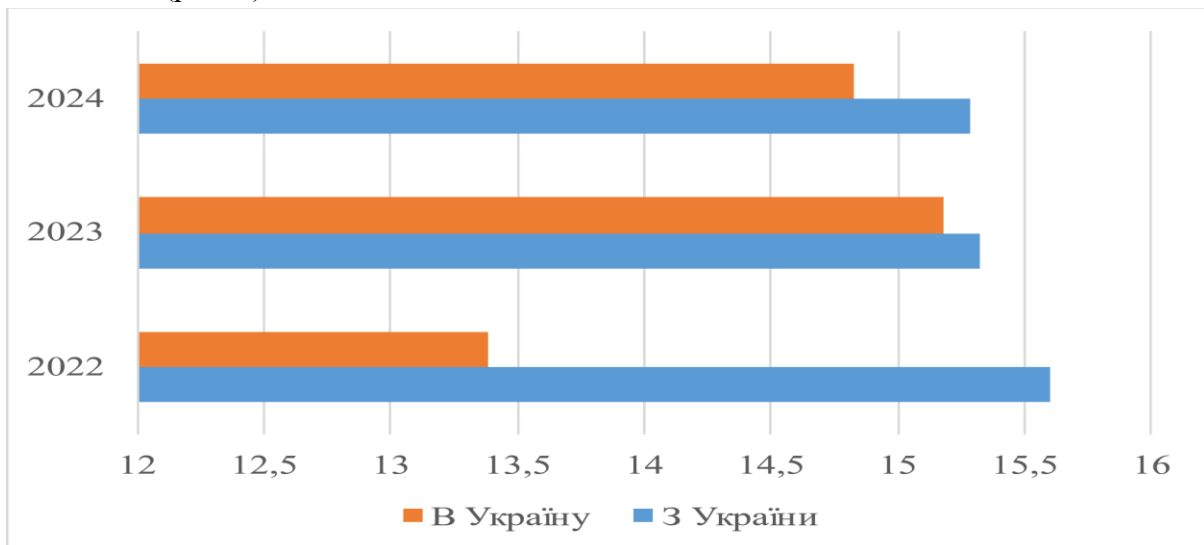

Рис. 2. Кількість перетинів кордону України за 2022-2024 роки, млн. осіб

Джерело: складено автором за даними [4]

У 2024 році найбільший відтік населення зафіксовано у червні, коли країну залишили 194 тис. громадян. Водночас протягом року було лише три місяці, в яких кількість тих, хто

в'їхав перевищувала кількість тих, хто виїхав. Ці статистичні дані охоплюють інформацію, отриману виключно з офіційних пунктів пропуску.

Загалом, у період повномасштабної війни близько 3 млн українців не повернулися на батьківщину, що співмірно з масштабами міграції за попередні 11 років (2011–2021). Станом на кінець серпня 2024 року 4,2 млн українських громадян отримали статус тимчасового захисту в країнах Європейського Союзу.

Аналіз чинників, які визначають міграційні рішення українців, підтверджує, що ключові мотиви залишаються незмінними з першого року війни та зосереджуються навколо безпеки. Основними причинами міграції залишаються особиста безпека та безпека родини, що зазначили 61% опитаних. Другий за значущістю чинник – загроза можливих атак на регіон проживання (47%), а третій – безпосередні військові удари (37%) [5].

Таким чином, масштабні міграційні процеси, спричинені умовами воєнного стану, є наслідком впливу комплексних соціально-економічних чинників, які визначають динаміку переміщення населення. Вимушена міграція, спричинена війною, має суттєві наслідки для демографічної структури, економічного потенціалу країни та безпеки України. Збереження людського капіталу, стимулювання економічного відновлення та підтримка соціальної згуртованості населення повинні стати першочерговими завданнями державної політики. Загалом соціально-економічні чинники, що визначають міграційні процеси в умовах воєнного стану, мають комплексний і багатовимірний характер, що потребує системного дослідження та інтеграції у державні управлінські рішення. Відтак, дослідження цієї проблематики робить вагомий внесок у розробку стратегічних рішень для подальшого економічного та демографічного відновлення України в контексті безпеки міжнародних економічних відносин.

Література

1. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні: аналіт. доп. / [В. Потапенко, А. Головка, О. Валецький та ін.]; за ред. В. Потапенка. Київ: НІСД, 2023. 33 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>
2. Міграція під час війни. Forbes.ua. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/migratsiya-pid-chas-viyi-blizko-20-ukrainsiv-mozhut-viikhati-za-kordon-u-razi-zagostrennya-situatsii-shcho-krim-bezpeki-sponukaie-do-tsogo-naselennya-visnovki-z-doslidzhennya-gradus-research-pro-migr-20032024-20013>
3. Міграційні настрої українців в Україні та за кордоном. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/migration-intentions-ukrainians-ukraine-and-abroad/>
4. Опендатабот. URL: <https://www.village.com.ua/village/life/edu-news/358849-mayzhe-piv-milyona-ukrayintsiv-ne-povernulisya-z-za-kordonu-v-2024-rotsi>
5. Будякова, О., & Слободенюк, К. (2025). Соціально-економічні чинники впливу на міграційні процеси в Україні в умовах воєнного стану. Вчені записки Університету «КРОК», (1(77)), 96–106. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-96-106>